

OSAAVA POHJOIS-SUOMI OHJELMASOPIMUS 2007 - 2013

1. Sopimuksen luonne ja tarkoitus

Tämä sopimus on alueiden kehittämissä (602/2002 § 16) tarkoitettu ohjelmiasopimus, jossa sovitaan Osaava Pohjois-Suomi yhteistyöohjelmaan sisältyvien ja sen strategisia linjauksia tukevien toimenpiteiden ja hankkeiden toteuttamisesta.

Sopimus on luonteeltaan aiesopimus ja toteuttaa Pohjois- ja Itä-Suomen ESR- ja EAKR -ohjelmien sekä Lapin, Pohjois-Pohjanmaan, Keski-Pohjanmaan ja Kainuun maakuntaohjelmien keskeisiä hankekokonaisuuksia. Sopimusta toteutetaan yhteistyössä sopimuksen tavoitteita tukevien muiden kehittämissuunnitelmien kanssa.

Sopimuksen kohteena on Osaava Pohjois-Suomi asiakirja ja sen toteutuksesta laadittu liitteenä esitetty suunnitelma.

2. Sopijapuolet

Jyväskylän yliopisto /Kokkolan yliopistokeskus Chydenius
Kajaanin ammattikorkeakoulu
Kainuun maakunta -kuntayhtymä
Kainuun TE-keskus
Kemi-Tornion ammattikorkeakoulu
Keski-Pohjanmaan ammattikorkeakoulu
Keski-Pohjanmaan liitto
Lapin liitto
Lapin TE-keskus
Lapin lääninhallitus/Sivistysosasto
Lapin yliopisto
Oulun lääninhallitus/Sivistysosasto
Oulun seudun ammattikorkeakoulu
Oulun yliopisto, Kajaanin yliopistokeskus
Pohjanmaan TE-keskus/Kokkolan palvelupiste
Pohjois-Pohjanmaan liitto
Pohjois-Pohjanmaan TE-keskus
Rovaniemen ammattikorkeakoulu

3. Tausta ja tavoitteet

Vuoden 2005 lopulla valmistui Osaava Pohjois-Suomi yhteistyöasiakirja. Strategia on alueen kahden yliopiston - Oulun ja Lapin yliopisto, kahden yliopistokeskuksen - Kajaanin ja Kokkolan yliopistokeskus sekä viiden ammattikorkeakoulun - Oulun seudun ammattikorkeakoulu, Kajaanin ammattikorkeakoulu, Keski-Pohjanmaan ammattikorkeakoulu, Kemi-Tornion ammattikorkeakoulu ja Rovaniemen ammattikorkeakoulu - yhteinen alueellisen kehittämisen suunnitelma, jonka vaikuttavuusalueena on koko Pohjois-Suomi. Lisäksi Diakonia-alan ja Humanistisen alan ammattikorkeakoulujen Pohjois-Suomen yksiköt ovat osaltaan sitoutuneet strategian toteutukseen. Korkeakoulujen yhteinen Osaava Pohjois-Suomi -strategia muodostaa pääosiltaan myös maaliskuussa 2007 julkistetun Pohjois-Suomi -strategian (Avoin Pohjois-Suomi) osaamisosion.

Suunnitelman keskeisin tavoite on tiivistää pohjoisten korkeakoulujen yhteistyötä ja profilointia osaamisen alueellisessa kehittämisessä. Pohjois-Suomen tulevaisuus perustuu ensisijaisesti vahvaan osaamiseen. Osaamisvision mukaan "Pohjois-Suomen korkeakoulutusalue toimii suunnannäyttäjänä ja tarjoaa laadukkaat korkeimman opetuksen opiskelumahdollisuudet joustavasti ja tasapuolisesti koko alueen väestölle työ- ja elinkeinoelämän tarpeet huomioiden ja tulevaisuuden haasteet ennakoiden. Vahva, kansainvälisesti suuntautunut koulutus, tutkimus- ja kehittämistoiminta sekä toimiva Pohjois-Suomen tulevaisuus- ja perustoimialojen sekä hyvinvoinnin ja kulttuurin osaamisen vahvistamiseen suuntautunut innovaatioverkosto edistää toimintaympäristön globaalia kilpailukykyä, vetovoimaisuutta ja viihtyvyyttä".

Strategian keskeiset yleistavoitteet ovat

- vahvistaa korkeakoulutusta Pohjois-Suomessa niin, että koulutusrakenteessa ja -tasossa saavutetaan vähintään valtakunnallinen keskitaso
- kohottaa tutkimus- ja kehittämistoiminnan määrää ja laatua, lisätä tutkimushenkilöstön määrää
- edistää teknologisia ja sosiaalisia innovaatioita
- lisätä alueen korkeakoulujen alueellisen kehittämisen vaikuttavuutta sekä
- lisätä korkeakoulujen koulutus-, tutkimus- ja kehittämistoiminnan kansainvälistä yhteistyötä, parantaa laatua ja näkyvyyttä sekä edistää erityisesti lähikansainvälistymistä.

Strategian keskeisiä kärkihankekokonaisuuksia ovat:

- Pohjois-Suomen korkeakoulujen alueellinen yhteistyöverkosto
- ICT -osaamisen soveltaminen palvelualueilla
- Kansainvälistyvä Pohjois-Suomi
- Pohjoinen yrittäjyys ja liiketoimintaosaaminen sekä
- Pohjois-Suomen matkailun tutkimus- ja kehittämisverkosto.

Kehittämiskohteet kuvataan tarkemmin liitteenä olevassa strategian toteutussuunnitelmassa.

Strategiassa nähdään tärkeinä kehittämisalueina lisäksi yleisesti Pohjois-Suomen perus- ja tulevaisuusalojen kehittämiskysymykset. Nämä voivat koskea

mm. metsä- ja puualaa, bioenergiaa, metallialaa sekä kaivannaisvarojen hyödyntämistä. Myös ennakointi ja sen tulosten entistä tehokkaampi hyödyntäminen päätöksenteossa nähdään tärkeänä kohteena. Korkeakouluilla on strategian mukaan niin ikään keskeinen merkitys osaamisen osaamiskeskusohjelmien (2007 - 2013) ja aluekeskusohjelmien osaamishankkeiden toteuttamisessa. Korkeakouluilla on myös tärkeä tehtävä osaamisen välittämisessä Multipolisverkoston ja muiden välittäjäorganisaatioiden kautta.

4. Sopimuksen sisältö

1. Sopijapuolet sitoutuvat ohjelman toteutukseen ja rahoitukseen ohjelmakaudella 2007 - 2013 käytettävissä olevien määrärahojen puitteissa.
2. Sopimusta toteutetaan ensisijaisesti Manner-Suomen ESR ohjelman 2007 - 2013, Pohjois-Suomen EAKR -toimenpideohjelman 2007 - 2013 ja Itä-Suomen EAKR -toimenpideohjelman 2007 - 2013 avulla.
3. Sopimus on luonteeltaan aiesopimus, mistä johtuen sen jokainen hanke tai hankekokonaisuus tullaan käsittelemään erikseen rakennerahasto-ohjelmien menettelytapojen mukaisesti. Sopimus ei sulje pois ohjelmakaudella mahdollisesti tulevia muita strategian tavoitteita toteuttavia ja tukevia hanke-esityksiä.

5. Sopimuksen voimassaolo, seuranta, tarkistaminen ja täydentäminen

Tämä sopimus astuu voimaan, kun kaikki sopijapuolet ovat sen allekirjoittaneet. Sopimus on voimassa vuoden 2013 loppuun saakka.

Sopijapuoli voi irtisanoutua sopimuksesta kirjallisella ilmoituksella Pohjois-Suomen korkeakoulujen yhteistyöneuvottelukunnalle vuoden irtisanomisajalla.

Sopimuksen toimivuuden väliarviointi suoritetaan vuonna 2010. Sopimusta voidaan tarpeen mukaan tarkistaa arvioinnin pohjalta. Vuonna 2013 laaditaan loppuarvioinnin sisältävä loppuraportti.

Sopimusta voidaan tarvittaessa täydentää osa-aluekohtaisilla, teemakohtaisilla (esim. kuntarahoitus sopimuksilla) tai muilla yksityiskohtaisemmilla sopimuksilla. Liitesopimukset liitetään tähän pääsopimukseen.

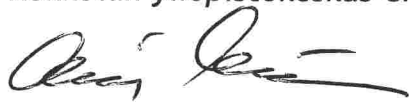
Pohjois-Suomen korkeakoulujen yhteistyöneuvottelukunta seuraa sopimuksen toteutumista muiden sopijapuolten kanssa neuvotellen.

6. Sopimuskappaleet

Tätä sopimusta on laadittu 18 kappaletta, yksi kullekin sopijapuolelle.

ALLEKIRJOITUKSET

Jyväskylän yliopisto /
Kokkolan yliopistokeskus Chydenius 11.10.2007

_____

Johtaja Mikko Viitasalo

_____

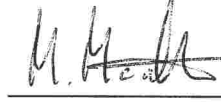
Kehittämispäällikkö Anne Jokela

Kajaanin ammattikorkeakoulu

14.9.2007

_____

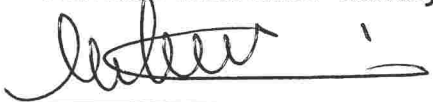
Rehtori Arto Karjalainen

_____

T&K-yksikön johtaja Mika Määttä

Kainuun maakunta -kuntayhtymä

17.9.2007

_____

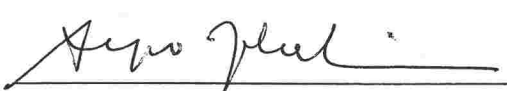
Maakuntajohtaja Hannu Leskinen

_____

Kehittämisjohtaja Juhani Kärkkäinen

Kainuun TE-keskus

18.9.2007

_____

Johtaja Alpo Jokelainen

_____

Osastopäällikkö Juhani Pietikäinen

Kemi-Tornion ammattikorkeakoulu

14.9.2007

_____

Rehtori Riitta Käyhkö

_____

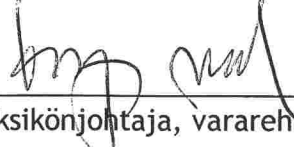
Kehitysjohtaja Eero Pekkarinen

Keski-Pohjanmaan ammattikorkeakoulu

11.10.2007

_____

Rehtori Marja-Liisa Tenhunen

_____

Yksikönjohtaja, vararehtori Keijo Nivala

Keski-Pohjanmaan liitto

5. 11. 2007
Maakuntajohtaja Altti Seikkula
Kehittämisjohtaja Kaj Kyyski

Lapin liitto

20. 11. 2007
Maakuntajohtaja Esko Lotvonen
Kehittämisjohtaja Maiju Hyry

Lapin TE-keskus

19. 11. 2007
Johtaja Pirkko Saarela
Osastopäällikkö Tuija Johansson

Lapin lääninhallitus/Sivistysosasto

15. 11. 2007
Lääninsivistysneuvos Helena Alhosaari
Sivistystoimentarkastaja Kauko Kunnari

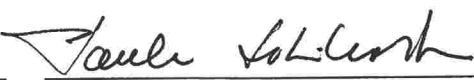
Lapin yliopisto

14. 9. 2007
Rehtori Mauri Ylä-Kotola
Suunnittelu- ja rahoituspäällikkö
Tarja Särkkä

Oulun seudun ammattikorkeakoulu

14. 9. 2007
Rehtori Lauri Lantto
Tutkimus- ja kehitysjohtaja
Irene Isohanni

Oulun lääninhallitus/Sivistysosasto

25. 9. 2007
Lääninsivistysneuvos Pertti Kokkonen
Ammattikasvatustarkastaja
Paula Lohikoski

Oulun yliopisto

Rehtori Lauri Lajunen

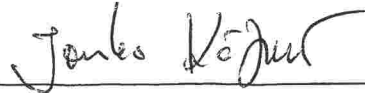

Johtaja, professori Juhani Suortti
Kajaanin yliopistokeskus

4. 10. 2007

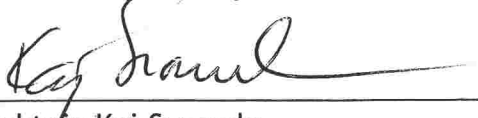

Hallintojohtaja Hannu Pietilä

Kehitysjohtaja Jouko Käsmä

Pohjanmaan TE-keskus /
Kokkolan palvelupiste

Johtaja Kaj Suomela

29. 10. 2007

Kehitysneuvos Tapio Lehto

Pohjois-Pohjanmaan liitto

Maakuntajohtaja Pentti Lampinen

25. 9. 2007

Kehitysjohtaja Ilkka Yliniemi

Pohjois-Pohjanmaan TE-keskus

Johtaja Leila Helaakoski

28. 9. 2007

Osastopäällikkö Maire Mäki

Rovaniemen ammattikorkeakoulu

Rehtori Pentti Tieranta

14. 9. 2007

Laatupäällikkö Seppo Huhmarniemi

Liite Osaava Pohjois-Suomi -strategian toteuttamissuunnitelma

Osaava Pohjois-Suomi -strategian toteuttamissuunnitelma

1. Ohjelmasopimus	2
2. Ohjelmasopimuksen lähtökohdat	2
3. Ohjelmasopimuksen toimintalinjat	3
3.1 Euroopan aluekehitysrahasto	3
3.2 Euroopan sosiaalirahasto	4
4. Ohjelmasopimuksen sisältö	5
4.1 Pohjois-Suomen korkeakoulujen alueellinen yhteistyöverkosto	5
4.2 ICT -osaamisen soveltaminen palvelualoilla	7
4.3 Kansainvälistyvä Pohjois-Suomi	8
4.4 Pohjoinen yrittäjyys ja liiketoimintaosaaminen	9
4.5 Pohjois-Suomen matkailun tutkimus- ja kehittämisverkosto	12
5. Resursointi ja organisointi	14

1. Ohjelasopimus

Ohjelasopimusmenettely on Alueiden kehittämislain (602/2002) mukainen menettely, joka on luonteeltaan aiesopimus. Maakuntaohjelman toteuttamiseksi voidaan maakunnassa laatia ohjelasopimuksia. Ohjelasopimuksessa voidaan sopia maakuntaohjelmaan sisältyvien toimenpiteiden ja hankkeiden tarkemmasta toteuttamisesta. Ohjelasopimus laaditaan yhteistyössä alueen kehittämiseen osallistuvien oikeushenkilöiden sekä ohjelman rahoittamiseen osallistuvien valtion viranomaisten kanssa. Ohjelasopimus laaditaan määräajaksi koskien rakennerahastokautta 2007 - 2013. Osaava Pohjois-Suomi ohjelasopimus tähtää voimavarojen yhteiseksi suuntaamiseksi Pohjois-Pohjanmaan, Lapin, Kainuun ja Keski-Pohjanmaan alueella lähtökohtana 22.9.2005 julkaistun Osaava Pohjois-Suomi -strategian sekä maaliskuussa 2007 julkaistun Avoin Pohjois-Suomi -ohjelman osaamislinjaukset.

Ohjelasopimukseen sisältyvien hankkeiden varsinaiset rahoituspäätökset tehdään erikseen kunkin rahoittajan noudattamassa normaalissa päätösjärjestyksessä. Ohjelmatyössä laadittavat toimenpiteet ja hankemääritykset ovat viitteellisiä, eivätkä sido rahoittajia toteuttamaan mainittuja toimenpiteitä päätöksenteossa. Ohjelasopimusta käytetään hyväksi myös maakunnittaisten yhteistyöasiakirjojen valmistelussa ja muussa alueellisen kehittämisen valmistelussa.

2. Ohjelasopimuksen lähtökohdat

Vuonna 2005 valmistunut Osaava Pohjois-Suomi yhteistyöasiakirja on alueen kahden yliopiston - Oulun ja Lapin yliopiston - sekä viiden ammattikorkeakoulun – Oulun seudun ammattikorkeakoulun, Kajaanin ammattikorkeakoulun, Keski-Pohjanmaan ammattikorkeakoulun, Kemi-Tornion ammattikorkeakoulun sekä Rovaniemen ammattikorkeakoulun yhteinen alueellisen kehittämisen suunnitelma, jonka vaikuttavuusalueena on koko Pohjois-Suomi. Lisäksi Diakonia-alan ja Humanistisen alan ammattikorkeakoulujen Pohjois-Suomen yksiköt ovat osaltaan sitoutuneet strategian toteutukseen. Korkeakoulujen yhteinen Osaava Pohjois-Suomi -strategia muodostaa pääosiltaan myös maaliskuussa 2007 julkistetun Pohjois-Suomi -strategian (Avoin Pohjois-Suomi) osamisosion.

Strategian toteutuksen käynnistyminen osuu ajankohtaan, jolle ovat tunnusomaisia nopeat muutokset sekä korkeakoulujen sisällä että niiden toimintaympäristöissä. Kilpailu korkeakoulusektorin sisällä pohjoisen ja etelän korkeakouluyksiköiden välillä kärjistyy. Bolognan prosessi yhtenäistää tutkintorakenteita. Toiminnan laatuun, vaikuttavuuteen ja tehokkuuteen kiinnitetään enenevää huomiota. Esille on noussut tutkimustoiminnan selkeä vahvistaminen osana innovaatiopolitiikkaa sekä tehokkuuden ja laadun parantaminen kokoamalla maan korkeakouluverkkoa ja rakenteita. EU:n komission linjaukset Euroopan aivokapasiteetin liikkeelle saamisesta Lissabonin tavoitteiden edistämässä korostavat yliopistojen ja korkeakoulujen keskeistä roolia koulutuksessa, tutkimuksessa ja innovaatiotoiminnassa.

Globaalitalous, kilpailun kiristyminen ja väestön ikärakenteen muutokset ovat suuria haasteita Pohjois-Suomen korkeakouluille ja alueen sektoritutkimuslaitoksille. Osaava Pohjois-Suomi -strategialla luodaan sitä tulevaisuuden kuvaa, jolla maan pohjoinen osa kytetään pitämään houkuttelevana ja vetovoimaisena niin nuorten kuin yritystenkin näkökulmasta. Strategiassa määritellään periaatteelliset linjaukset Pohjois-Suomen korkeakoulutusalueelle, jolla on yhteinen koulutus-, tutkimus- ja kansainvälisen toiminnan suunnitelma, yhteisiä ohjausrakenteita ja tukitoimintoja sekä läheistä yhteistyötä erityisesti alueellista kehittämistä edistävässä koulutuksessa ja T&K -toiminnassa. Strategi-

an laadinnassa, erityisesti sen alueittaisia osaamiskuvia ja -valintoja koskevassa osiossa, on hyödynnetty samaan aikaan laadittuja alueittaisia korkeakouluyksiköiden osaamisstrategioita sekä alueellisia kehittämissuunnitelmia.

Pohjois-Suomen korkeakoulujen yhteisessä Osaava Pohjois-Suomi -strategiassa on määritelty kolme yhteistyön kehittämisen keskeisintä toimintalinjaa. *Koulutuksen toimintalinjassa* vahvistetaan Pohjois-Suomessa koulutusta niin, että koulutusrakenteessa ja -tasossa saavutetaan valtakunnallinen keskitaso. *Tutkimus- ja kehittämistoiminnan toimintalinjassa* lisätään tutkimus- ja kehittämistoiminnan määrää ja laatua sekä edistetään sosiaalisten innovaatioiden merkitystä ja alueellista kehittämisvaikuttavuutta. *Kansainvälisyys- ja lähialueyhteistyön toimintalinjassa* tavoitteena on parantaa korkeakoulujen koulutus- tutkimus- ja kehittämistoiminnan kansainvälistä laatua, näkyvyyttä ja lähikansainvälistymistä. Kunkin toimintalinjan osalta esitetään yksi kärkihanke.

Strategian laadinta perustuu paitsi korkeakoulujen vahvuuksiin myös alueellisiin strategioihin ja ohjelmiin. Näitä ovat mm. 8 osa-aluekohtaista osaamisen kehittämissstrategiaa tai korkeakoulustrategiaa, 6 osaamiskeskusohjelmaa, 10 aluekeskusohjelmaa sekä 4 maakuntasuunnitelmaa. Erityisesti tulee korostaa pohjoisen korkeakoulujen merkitystä valtakunnallisten osaamiskeskusohjelmien toteutuksessa omien vahvuusalojensa osalta.

3. Ohjelmiasopimuksen toimintalinjat

Tämä ohjelmiasopimus kattaa alueellisesti neljä pohjoista maakunnan liittoa. Sitä koskevat toimintalinjat kattavat Alueellinen kilpailukyky ja työllisyys -tavoitteen osalta Pohjois- ja Itä-Suomen EAKR-toimenpideohjelmien toimintalinjan 2 (innovaatiotoiminnan ja verkostoitumisen edistäminen sekä osaamisrakenteiden vahvistamisen) sekä Manner-Suomen ESR-ohjelman osalta erityisesti toimintalinjan 3 (työmarkkinoiden toimintaa edistävien osaamis-, innovaatio- ja palvelujärjestelmien kehittäminen).

3.1 Euroopan aluekehitysrahasto

Toimenpiteet suunnataan lähinnä innovaatiotoiminnan ja verkostoitumisen edistämiseen ja osaamisrakenteiden vahvistamiseen (toimintalinja 2). Toimintalinjan tavoitteena on uusilla, dynaamisilla ja innovatiivisilla toimintakonsepteilla ja strategioilla vahvistaa yritysten kehittämistä tukevia innovaatioympäristöjä. Tavoitteena on myös osaamisrakenteiden vahvistaminen tutkimus- ja koulutusjärjestelmän ja oppimisympäristöjen osalta (EAKR-PS, 33-35; EAKR-IS).

Innovaatiojärjestelmän rungon muodostavat Pohjois-Suomen tutkimuslaitokset, yliopistot ja ammattikorkeakoulut. Niitä täydentävät osaamiskeskukset ja -keskittymät ja niiden verkostot sekä merkittävät matkailukeskukset. Innovaatiojärjestelmää kehitetään vahvistamalla näiden kolmen tahon muodostamia kehittäjäverkostoja parantamalla niiden fyysistä toimintaympäristöä ja kykyä hankkia käyttöönään kansainvälistä huippuosaamista, tukemalla niiden T&K -toimintaa ja lisäämällä toimijoiden yhteistyötä. Muidenkin välittäjäorganisaatioiden toimintaa kehitetään. Näin madalletaan pk-yritysten kynnystä lähestyä tutkimus- ja tuotekehitysorganisaatioita ja edistetään yritysten verkostoitumista. Osaamisrakenteiden kehittämisen pohjan muodostaa Pohjois-Suomen korkeakoulustrategia. Sen suuntaviivojen mukaan kehitetään alueen yliopistoja, ammattikorkeakouluja ja yliopisto- ja korkeakoulukeskuksia.

3.2. Euroopan sosiaalirahasto

Toimenpiteet suunnataan lähinnä työmarkkinoiden toimintaa edistävien osaamis-, innovaatio- ja palvelujärjestelmien kehittämisen toimintalinjaan (toimintalinja 3) Toimintalinjalla 3 kehitetään toimintamalleja ja järjestelmiä tukemaan toimintalinjojen 1 ja 2 tavoitteiden saavuttamista sekä elinikäistä oppimista. Tavoitteena on, että tämän ohjelman mukaisesti toimintaa voitaisiin tukea sekä ohjelman valtakunnallisesta osiosta että alueellisen osion Pohjois- ja Itä-Suomen suuralueiden ohjelmista.

Pohjois-Suomen ESR-ohjelman tavoitteena on kehittää osaamis- ja palvelujärjestelmiä niin, että ne vastaavat Pohjois-Suomen tulevaisuuden osaamisvaatimuksiin ja tarpeisiin. Tavoitteena on osaamistason kohottaminen sekä hyvinvoinnin ja työmarkkinoiden toimivuuden edistäminen. Rakennemuutokseen vastataan uudistamalla koulutuspalvelujen sisältöjä ja tuottamista. Ennakointi- ja arviointitoimintaa kehitetään alueellisen strategisen suunnittelun, päätöksenteon ja toimeenpanon tueksi. Koulutusta kehitetään oppilaitosten ja työelämän yhteistyöllä vastaamaan entistä paremmin työelämän tarpeita ja edistämään ammatillista liikkuvuutta. Koulutuksen laatua ja saavutettavuutta varmistetaan mm. kehittämällä uusia oppimisympäristöjä sekä oppimisen ja työnteon malleja sekä koulutuksen tarjoajien verkostoitumista. Yrittäjyyden edistämiseksi ja innovaatiojärjestelmien parantamiseksi kehitetään toimintamalleja ja -prosesseja. Tavoitteena on edistää erityisesti avainalojen korkeatasoista osaamista ja sen hyödyntämistä. Tavoitteena on kulttuuri- ja luonnonympäristön sekä moni-ilmeisen kulttuuriperinteen hyödyntämiseen ja säilyttämiseen liittyvien osaamis- ja palvelujärjestelmien kehittäminen. Tärkeänä osana tavoitteeseen sisältyy saamelaiskulttuuriin liittyvän osaamisjärjestelmän kehittäminen.

Toiminnot profiloitetaan seuraaviin kehittämiskokonaisuuksiin:

- a) ennakointi, arviointi ja palvelujen kehittäminen rakennemuutoksessa,
- b) koulutuksen työelämävastavuus, laatu ja saavutettavuus ja
- c) innovaatioympäristöjen, -verkostojen ja -prosessien kehittäminen.

Innovaatioympäristöjen, -verkostojen ja -prosessien kehittämisessä tuetaan korkeakoulujen, tutkimus- ja teknologiakeskusten, julkisen sekä kolmannen sektorin ja yritysten välistä verkostoitumista ja yhteistyötä edistetään T&K -toiminnan tulosten hyödyntämisessä. Yritysten, tutkimuslaitosten, korkeakoulujen ja oppilaitosten yhteistyöllä kehitetään innovaatiopalveluja työ- ja elinkeinoelämän hyödynnettäväksi. Tavoitteena on myös edistää tutkimus- ja tuotekehitystoiminnan johtamista ja asiantuntijavaihtoa sekä parantaa innovaatioverkostojen kansainvälisen tason osaamista kilpailukykyyn vahvistamiseksi. Pohjoissuomalaisten yritys-palvelujen ja innovaatioprosessien toimintaedellytyksiä parannetaan (ml. koordinaatio) ja lisätään innovatiivisten palvelujen kehittämiseen ja tuotteistamiseen liittyvää osaamista.

Tutkimustietoon perustuvaa kehitystyötä vahvistetaan. Uudenlaisia koulutussisältöjä kehitetään uudistuvan teknologian ja palvelutuotannon kannalta keskeisillä osaamisaloilla. Tutkimuksen- ja tuotekehityksen toimintaympäristöjen kehittämiseen liittyvää henkilöstön koulutusta edistetään. Toimenpiteisiin kuuluu myös valtakunnallisen tietoyhteiskuntastrategian alueellinen soveltaminen. Sosiaalisia ja kulttuurisia innovaatioita edistetään. Julkisen ja yksityisen sektorin sekä kolmannen sektorin välisiä verkostoja tuetaan sekä kehitetään pohjoismaista ja kansainvälistä yhteistyötä. Monipuolisen pohjoissuomalaisen kulttuuriperinteen elävyyttä tuetaan ja kehitetään. Elämystuotteiden ja -palvelujen kehittämiseen sekä saamelaiskulttuuriin liittyvää osaamista kohotetaan. Digitaalisia ja mobiileja palveluja hyödynnetään yksityisen ja julkisen sektorin palvelujen kehittämisessä ja markkinoinnissa. Uutta teknologiaa, humanismia ja kulttuuria yhdistetään palvelujen luomisessa ja tuottamisessa.

4. Ohjelmäsopimuksen sisältö

Osaava Pohjois-Suomi -strategian keskeisin tavoite on tiivistää pohjoisten korkeakoulujen yhteistyötä. Osaamisvision mukaan

”Pohjois-Suomen korkeakoulutusalue toimii suunnannäyttäjänä ja tarjoaa laadukkaat korkeimman opetuksen opiskelumahdollisuudet joustavasti ja tasapuolisesti koko alueen väestölle työ- ja elinkeinoelämän tarpeet huomioiden ja tulevaisuuden haasteet ennakoiden. Vahva, kansainvälisesti suuntautunut koulutus, tutkimus- ja kehittämistoiminta sekä toimiva Pohjois-Suomen tulevaisuus- ja perustoimialojen sekä hyvinvoinnin ja kulttuurin osaamisen vahvistamiseen suuntautunut innovaatioverkosto edistää toimintaympäristön globaalia kilpailukykyä, vetovoimaisuutta ja viihtyvyyttä”.

Keskeiset strategiset tavoitteet ovat:

- korkeakoulutusta Pohjois-Suomessa vahvistetaan niin, että koulutusrakenteessa ja -tasossa saavutetaan vähintään valtakunnallinen keskitaso
- tutkimus- ja kehittämistoiminnassa tavoitteena on määrän ja laadun kohottaminen, tutkijoiden määrän lisääminen, sosiaalisten innovaatioiden merkityksen kohottaminen ja alueellisen kehittämisen vaikuttavuuden tehostaminen
- kansainvälisyys- ja lähialueyhteistyöllä parannetaan korkeakoulujen koulutus-, tutkimus- ja kehittämistoiminnan kansainvälistä laatua ja näkyvyyttä sekä edistetään erityisesti lähikansainvälistymistä.

Ohjelmäsopimuksen keskeiset kärkihankekokonaisuudet ovat:

- Pohjois-Suomen korkeakoulujen alueellinen yhteistyöverkosto
- ICT –osaamisen soveltaminen palvelualoilla
- Kansainvälistyvä Pohjois-Suomi
- Pohjoinen yrittäjyys ja liiketoimintaosaaminen sekä
- Pohjois-Suomen matkailun tutkimus- ja kehittämisverkosto.

Seuraavassa kuvataan tarkemmin näitä kohteita koskevat hankesuunnitelmat. Hankesuunnitelmia on Osaava Pohjois-Suomi strategian kuvausten pohjalta tarkennettu ottaen huomioon mm. alueen rakennerahasto-ohjelmissa 2007 - 2013 esitetyt näkökohdat.

4.1. Pohjois-Suomen korkeakoulujen alueellinen yhteistyöverkosto

Hankkeen tavoitteena on maakuntakorkeakoulutoiminnan laajentaminen ja edelleen kehittäminen parantamalla koulutuksen alueellista saavutettavuutta ja vahvistamalla alueellisia innovaatorakenteita. Tarkoitus on, että on Pohjois-Suomeen on vuoteen 2010 mennessä luotu alueen yliopistojen, ammattikorkeakoulujen, yliopisto- ja korkeakoulukeskusten, kesäyliopistojen ja paikallisten toimijoiden kanssa yhteistyössä sopimuksellisuuteen perustuva, seutu- / maakuntakohtaiseen osaamisverkostoon, lähi- ja eOppimiseen tukeutuva, paikallista innovaatiotoimintaa vahvistava maakuntakorkeakoulun toimintamalli.

Maakuntakorkeakoulu on kampuspohjaista opetusta ja kehittämistä täydentävä, korkeakoulujen ja seutu- / maakuntien yhteisesti toteuttama verkostomainen toimintamalli, jonka tavoitteena on koulutuksen alueellisen tasa-arvon parantaminen, alueiden elinkeinotoiminnan tukeminen ja innovaatiotoiminnan edistäminen.

Alueiden kehittämisen kannalta maakuntakorkeakoulumalli tukee aluepolitiikan uudistamisen ajatusta moniulotteisesta aluepolitiikasta (monitasoinen, erilaistava, sopimuk-

sellinen), jossa kysymys on siitä, miten alueiden vahvuudet, osaaminen ja voimavarat saadaan kootuksi toimiviksi, myönteisiä aluevaikutuksia synnyttäviksi kokonaisuuksiksi. Seutulähtöinen toimintamalli mahdollistaa myös korkeakoulujen luontevan kytkeytymisen seudullisiin yrityspalvelukokonaisuuksiin (YritysSuomi -palvelut).

Maakuntakorkeakoulun toiminta perustuu seutukuntien osaamista ja innovaatiotoiminnan kehittämistä linjaaviin kehittämis- tai osaamisstrategioihin. Niiden tehtävänä on varmistaa tarvittava yhteistyö ja kohdentaa koulutus- (tutkintotavoitteinen, avoin ja suunnattu täydennyskoulutus), tutkimus- ja kehittämistoiminta kohdealueen kannalta keskeisiin tarpeisiin. Toimintaa määrittää myös aluekeskus- ja osaamiskeskusohjelmat sekä maakuntaohjelmien toteuttamissuunnitelmat.

Toimintamalli antaa siten mahdollisuudet laaja-alaiselle yhteistyölle, jossa otetaan huomioon sekä elinikäisen oppimisen että tutkintoon johtavan oppimisen tarpeet. Esimerkiksi voidaan vastata tarpeeseen toteuttaa koko Pohjois-Suomen suuraluetta koskeva, kampusalueiden ulkopuolella tapahtuva jatko(tutkinto)opiskelun edellytyksiä luova hanke. Hankkeen avulla luodaan alueen korkeakoulujen yhteinen ”jatko-opintotarjotin”, jonka sisältöjä voidaan suorittaa pääosin tieto- ja viestintäteknologiaa hyödyntäen. Toiminta kytketään osaksi alueellisia oppimiskeskuksia.

Osa maakuntakorkeakoulun innovatiivisuutta on toiminnan tuottaman lisäarvon kaksisuuntaisuus; tarvelähtöiset toimintamallit ja vuorovaikutteiset yhteistyörakenteet vahvistavat alueen taloutta ja sosioekonomista kehitystä ja samalla tukevat korkeakoulujen kehittymistä alueellisten innovaatiojärjestelmien keskeiseksi osaksi. Maakuntakorkeakoulukonseptia toteuttaessaan korkeakoulujen tehtävänä on siten toimia myös keskustelujen herättäjinä; avaintoimijoiden on osattava tuoda kriittistä näkökulmaa keskusteluun ja kyseenalaistaa jo vakiintuneitakin toimintatapoja.

Hankkeen avulla

1. vakiinnutetaan maakuntakohtainen koordinaatio ja kehittäminen,
2. käynnistetään seudullisten osaamistarpeiden kartoittamista tukeva yhteismitallinen ennakointitoiminta,
3. mahdollistetaan osaamistarpeisiin vastaavien koulutus-, tutkimus- ja kehittämissankkeiden valmistelu ja toimeenpano sekä vaikuttavuuden arviointi.

Koordinaatio- ja kehittämistoiminta sisältää korkeakouluverkoston yhteisten toimintatapojen vahvistamisen siten, että toiminta muodostaa maakuntatasoisen ja tulevaisuudessa ylimaakunnallisen toimivan kokonaisuuden. Erityisenä haasteena on löytää alueiden kanssa toimivat yhteistyörakenteet, jotka toimivat laadukkaasti, kustannustehokkaasti ja joissa on jatkuvuutta ja vaikuttavuutta. Alueiden kannalta toiminta voi olla muun muassa uudenlaisen oppimiskeskusverkoston katalysoija.

Maakuntakorkeakoulua tukevaa **ennakointitoimintaa** kehittämällä pyritään tunnistamaan koulutuksen määrälliset ja laadulliset työelämätarpeet, parantamaan koulutuksen työelämävastaavuutta sekä lisäämään alueiden kehittämistä tukevaa tutkimus- ja kehittämistoimintaa ennakoimalla ja osoittamalla toiminnan kohteita. Toimenpiteinä on korkeakoulujen alueellista toimintaa palvelevan tiedon kokoaminen ja luominen, analysointi ja jalkauttaminen.

Ennakointitoiminta edellyttää

- a) koulutussuunnittelu- ja toteutusprosessien haltuun ottamista koko koulutusalueella (tutkintoon johtava koulutus, avoin yliopisto- / korkeakouluopetus sekä yliopisto- / korkeakoulutason ammatillinen täydennyskoulutus) ja

- b) alueellista innovaatiotoiminnan kehittämistä (mm. YritysSuomi) tukevan tutkimus- ja kehittämistoiminnan suunnittelu- ja toteutusprosessien haltuun ottamista.

Hankkeen toteuttaminen ja arviointi sisältää

1. koulutus-, tutkimus- ja kehittämishankkeiden valmistelun ja toteutuksen maakuntakohtaisten vuosisuunnitelmien mukaisesti,
2. pohjoissuomalaista aikuisopiskelijaa palvelevan tiedotuskanavan tuottamisen sekä
3. korkeakoulujen ja alueiden yhteisiin avainindikaattoreihin perustuvan, toiminnan vaikuttavuutta ja onnistumista monitoroivan mittariston ja seurantajärjestelmän.

Maakuntakorkeakoulun sisällöllisen toiminnan (koulutus-, tutkimus- ja kehittämishankkeet) **resursointi** tapahtuu pääsääntöisesti seudullisen valmistelun ohjaamana maakunnittain. Ylimaakunnallisen hankeyhteistyön kohteet selvitetään toiminnan aikana. Esimerkkinä Pohjois-Suomen suuraluetta koskevasta yhteishankkeesta toimii kampusalueiden ulkopuolella tapahtuvan jatko(tutkinto)opiskelun edellytyksiä luova hanke. Hankkeen avulla luodaan Lapin ja Oulun yliopistojen yhteinen jatko-opintotarjotin, jonka sisältöjä voidaan suorittaa pääkampusten ja alueellisten oppimiskeskusten verkoston tukemana tieto- ja viestintäteknologiaa hyödyntäen. Hanke tukee alueen tarpeista lähtevää tutkijankoulutusta sekä erityisesti ammattikorkeakoulujen tutkijoiden osaamistason vahvistamista.

4.2. ICT -osaamisen soveltaminen palvelualoilla

ICT-alan tulevaisuus on Pohjois-Suomen kohtalonkysymyksiä. ICT-alan osaamista on entisestään vahvistettava, suunnattava tulevaisuusorientoituneesti erityisesti palvelutuotantoon ja muille sovellusalueille. Nopeasti laajenevilla palvelualoilla, erityisesti sosiaali- ja terveyssektorilla ja siihen läheisesti liittyvillä hyvinvointipalveluiden alalla ICT:llä voidaan merkittävästi parantaa alan tuottavuutta, luoda uusia innovaatioita, kehittää prosesseja ja parantaa asiakaspalvelua myös harvaan asutuilla alueilla. Hanke on ajankohtainen ottaen huomioon muun muassa pohjoismaisten hyvinvointijärjestelmien meneillään oleva uudelleenarviointi ja rakenteelliset kehittämistoimenpiteet.

Hankkeen **tavoitteena** on tuottaa Pohjois-Suomen korkeakoulujen yhteisiä tutkimus- ja innovaatiolähtöisiä toimintoja fokusalueena palvelualat, erityisesti hyvinvointisektori. Hankkeella voidaan merkittävästi vauhdittaa korkeakoulujen hankeportfolioon sisällytettävien palvelu-ICT -hankkeiden toteutusta, uusien kehittämis- ja testausympäristöjen aikaansaamista eri puolille Pohjois-Suomea ja ubiikin tietotekniikan käyttöönottoa ja hyödyntämistä palvelualoilla. Hankkeella lisätään T&K -toiminnan volyyymiä, osaamista ja edistetään pohjoissuomalaisten alan yritysten kilpailukykyä.

Hankkeen tavoitteena on myös vahvistaa ja laajentaa Pohjois-Suomen ICT-osaamista avainalueina mobiilit palvelut ja kehittämisalustat, tietoturva, mittaustekniikka ja signaalinkäsittely, mikro- ja nanoteknologia, RF-tekniikka, ohjelmisto-osaaminen, informaatiojärjestelmät sekä digitaalinen media ja sisältötuotanto. Hanke osaltaan yhdistää kahden Oulun seudun klusterin toimintaa: Jokapaikan tietotekniikka ja Hyvinvointi. Vastavasti hanke tukee esim. Rovaniemen ICT-turvaklusterin ja Kajaanin ajoneuvotietojärjestelmiä koskevan osaamisen kehittymistä. Sen toiminta kohdistuu kaikkiin turvallisuuden osa-alueisiin, joissa rajapintana on informaatioteknologia tai sen sovellukset. Osaamiskeskittymä kehittää uutta huippuosaamista ja vahvistaa ICT-alan yritystoimintaa ja luo yleisen perustan palveluille.

Hankkeessa aktivoidaan alan monitieteistä ja verkostoitunutta tutkimus- ja kehitystoimintaa edistämällä tutkija- ja jatkokoulutusta, järjestämällä huipputason seminaareja ja kesäkouluja alan tutkijoille ja yrityksille. Koska palveluiden toimivuus vaatii julkisen, yksityisen- ja avoimen sektorin saumatonta yhteistoimintaa, tarvitaan etenkin julkiselle sektorille uudenlaista ajattelua ja verkostopohjaisia toimintamalleja. Myös kohdealan monitieteisen tutkimuksen teoriaperustaa kehitetään. Korkeakoulujen ICT-alan koulutussuunnittelua varten tuotetaan yhteinen strategia. Hankkeen aikana valmistellaan yhteistyössä hankkeita, joille haetaan rahoitusta kansainvälisistä ohjelmista, muun muassa EU:n 7. tutkimuspuiteohjelmasta, Suomen Akatemian ja Tekesin ohjelmista sekä muista kotimaisista tutkimusrahoituslähteistä. Jokapaikan tietotekniikkaan – kaikkialla läsnäoleviin tieto- ja viestintäpalveluihin perustuvat mahdollisuudet avaavat uusia näkyviä prosessien, toimintatapojen ja välineiden kehittämiseksi eri palvelusektoreilla.

Hankkeen puitteissa Pohjois-Suomessa panostetaan vahvasti mm. eEurope -ohjelman toteutukseen sen eri osa-alueilla: eHealth, eGovernment, eLearning, eBusiness ja elnclusion. Tavoitteena on organisoida kunkin osa-alueen yhteistyö verkostoiksi, jota kuttakin johtaisi professoritason/yliopettajatason ohjelmanjohtaja. Verkostojen työskentelyyn osallistuisivat alueen korkeakoulujen asiantuntijat, yhdessä alan yritysten ja kotimaisten ja kansainvälisten yhteistyöpartnerien kanssa.

Hanke täydentää Pohjois-Suomen elektroniikkateollisuuden kehittämishanketta (NEID) palvelusovellusosioilla, edistää yhteistyösapuolten hyvinvointiteknologiahankkeita ja muodostaa kokonaisnäkemyksiä ICT-alan kehittämistarpeista Pohjois-Suomessa. Kokonaisuutta tukee merkittävästi myös Oulun yliopiston ja Oulun seudun ammattikorkeakoulun yhteistyöhankkeeseen liittyvä pilottikohde Oulu School of Biomedical Engineering (<http://www.bme oulu.fi>) – ja kullakin hankkeeseen osallistuvalla Pohjois-Suomen korkeakoululla on hankkeen toteutuksessa sen omiin vahvuuksiin perustuvat profiilinsa. Hanketta tukevat osaltaan myös mm. Pohjois-Suomen pk-yritysten verkostoitumista ja verkosto-osaamista edistävät hankkeet.

4.3. Kansainvälistyvä Pohjois-Suomi

Pohjois-Suomen korkeakoulujen kansainvälisyyskokonaisuuden **tavoitteena** on parantaa koulutus-, tutkimus- ja kehittämistoiminnan laatua sekä auttaa alueen yrityksiä ja julkishallintoa kansainvälistymään. Kansainvälisen tutkimus- ja kehitysyhteistyön avulla varmistetaan alueen pysyminen keskeisillä osaamisaloillaan kansainvälisen tutkimuksen kärjessä. Samalla vahvistetaan Pohjois-Suomen yritys- ja korkeakouluverkoston näkyvyyttä ja houkuttelevuutta niin eurooppalaisissa kuin myös globaaleissa innovaatio- ja liiketoimintaverkostoissa, jotta saadaan kansainvälisiä yrityksiä, investointeja, opiskelijoita sekä asiantuntijoita alueelle.

Kansainvälisen tutkimus- ja kehitystyön tuloksia sovelletaan ja levitetään alueen työ- ja elinkeinoelämän hyödynnettäväksi. Tavoitteena on vahvistaa alueen yritysten liiketoiminnan kasvua sekä julkisten palvelujen laatua ja saavutettavuutta kansainvälisen T&K -työn ja verkostoitumisen avulla.

Tärkeänä **painopisteenä** on lähialueyhteistyö Perämerenkaaren, Barentsin ja Karjalan alueilla. Lähialueyhteistyön tuloksena saadaan yhteisiä koulutus- ja tutkimusohjelmia, tutkintoja, etäopiskelutarjontaa, asiantuntijoiden ja opiskelijoiden liikkuvuusohjelmia sekä kansainvälisiä tutkimus- ja kehittämishankkeita. Yhtenä toimintamuotona on hyvien käytäntöjen kerääminen ja vaihto sekä benchmarking-toiminta. Lähialueyhteistyön avulla kootaan ja koulutetaan eri alojen asiantuntijaverkostoja, jotka voivat kouluttaa ja

konsultoida alueen yrityksiä ja julkishallintoa sekä osallistua kansainvälisten T&K-hankkeiden suunnitteluun ja toteutukseen.

Barentsin ja kalottialueen korkeakoulujen välillä käynnistetään yhteisiä tutkintoon johtavia koulutusohjelmia (double degree- ja joint degree) ja tutkitaan myös koulutusviennin käynnistämistä yhteistyönä. Pohjois-Suomen korkeakoulujen tavoitteena on tulevaisuudessa taata tarvittava osaajapohja niin alueen yritysten kuin julkisen sektorin palvelutuotannollekin. Tämän varmistamiseksi tarvitaan opiskelijarekrytoinnissa yhteistyötä, joka suuntautuu maantieteellisesti kolmelle alueelle: Pohjois-Suomi, Etelä-Suomi ja erikseen määriteltävät ulkomaiset alueet. Kansainvälistä opiskelijarekrytointia edistetään yhteisten strategisten linjausten pohjalta.

Lähialueella mm. Interreg IV ja ENPI –ohjelmien rahoituksella toteutettavien yhteisten kehittämishankkeiden lisäksi tavoitteena on päästä mukaan laajempiin EU:n tutkimus- ja kehitysohjelmiin, -hankkeisiin sekä -verkostoihin (esim. VII puiteohjelma). Pohjoisen korkeakoulut edistävät EU:n tutkimusalueen (ERA) pohjoisen platformin aikaansaamista Oulun yliopiston koordinoimana. Yhtenä ERA:n teknologiaplatformina toimiva pohjoisuustutkimuksen osaamisyhteisö – Northern Research Platform – erikoistuisi pohjoisen vahvoille osaamisalueille (esim. kylmä- /arktinen tutkimus, matkailu, liikenne, infrastruktuuri, ympäristö, pohjoinen globaalimuutos, pohjoinen terveys ja hyvinvointi). Aloitetta edistetään yhdessä sirkumpolaaristen ja arktisten yliopistojen ja korkeakoulujen kanssa.

Kansainväliselle yhteistyölle laaditaan alueen elinkeinoelämän ja julkishallinnon kanssa yhteistyössä **toimintasuunnitelma**, jossa määritellään tulevaisuuden kannalta tärkeimmät kehittämisen painopistealueet sekä verkostoitumisen ja hankkeistamisen ennakointi ja osallistavat suunnittelu- ja toimintamallit. Suunnitelmassa huomioidaan lähikansainvälistyminen sekä arktisten alueiden tutkimus-, kehittämis- ja koulutusyhteistyö. Pohjoisten alueiden erityisolosuhteita hyödyntävä tutkimus- ja kehittämistoiminta mahdollistaa uusia innovaatioita ja avaa uusia liiketoimintamahdollisuuksia. Esi-merkkiteemoja ovat muun muassa virtuaaliopiskelu, etäteknologiat, hyvinvointi, kylmän osaaminen, elämykset, kulttuuri, ympäristö ja kestävä kehitys.

Kansainväliset opiskelijat ovat ohjelmassa tärkeänä resurssina luomassa verkostoja kotimaahansa sekä tuomalla nuorekasta kansainvälistä näkemystä ennakkointiin ja innovaatioprosesseihin. Ottamalla nuoret mukaan innovatioverkostoihin ja tukemalla heidän harjoitteluaan alueella luodaan paremmat mahdollisuudet heidän työllistymiseen alueelle joko yritysten työntekijöinä tai itsenäisinä yrittäjinä.

4.4. Pohjoinen yrittäjyys ja liiketoimintaosaaminen

Pohjois-Suomen yliopistot ja ammattikorkeakoulut yhteistyössä muiden yrittäjyydestä kiinnostuneiden korkeakoulujen ja toimijoiden kanssa toteuttavat ohjelmakaudella laajan yrittäjyysohjelman (*Initiative for Entrepreneurial Northern Finland*). Ohjelman tavoitteena on:

- (1) yritystaitojen ja -valmiuksien sekä liiketoimintaosaamisen koulutuksen ja tutkimuksen monialainen kehittäminen ja toteuttaminen,
- (2) uusien yritysten ja uusien liiketoimintojen edistäminen,
- (3) olemassa olevien yritysten osaamisen kehittäminen liiketoimintataitojen kehittämisen ja tutkimuksen kautta sekä
- (4) korkeakoulujen omien toimintatapojen ja –ympäristöjen kehittäminen nykyistä yritysmäisemmiksi.

Yrittäjyysohjelmaa toteutetaan korkeakoulujen yhteisten yrittäjyyttä tukevien monialaisten hankkeiden sekä korkeakoulujen tapauskohtaisten hankkeiden avulla. tapauskohtaisia hankkeita koordinoidaan yrittäjyysohjelman kautta tavoitteena hyvien käytänteiden levittäminen. Pohjoinen yrittäjyys ja liiketoimintaosaaminen kärkihankekokonaisuuden tuloksena syntyy organisaatioiden yhteinen yrittäjyyden tutkimus-, koulutus- ja kehittämisyhteisö.

Yrittäjyysohjelman viitekehystenä on tilanneanalyysi, jossa globalisaatio on merkittäväällä tavalla muuttanut yritysten liiketoimintaympäristöä ja asettanut haasteita kilpailukyvyille. Globaalien yritysten keskeisenä haasteena on yrityksen nopeus ja ketteryys innovaatiotoiminnassa ja uudistumisessa. Menestyksen edellytyksenä ovat uudet ja tehokkaat toimintamallit, jotka kehitetään yhteistyössä asiakkaiden ja muiden keskeisten sidosryhmien kanssa. Ketterät organisaatioverkostot kykenevät vastaamaan liiketoimintaympäristön ja asiakastarpeiden muutoksiin nopeasti ja joustavasti. Pohjois-Suomen yritysten liiketoiminnan kasvun mahdollisuudet muun muassa Venäjälle ja Aasiaan ovat huomattavat, mutta mahdollisuuksien hyödyntäminen vaatii taitoja kansainvälisestä yrittäjyydestä ja liiketoiminnan johtamisesta. Globalisaation merkitys ja vaikutukset näkyvät myös paikallisesti toimivien yritysten toiminnassa.

Liiketoiminnan ja yrittäjyyden haaste Pohjois-Suomessa on kilpailukyvyyn parantamisessa. Yritysten ja ihmisten tekninen osaaminen on riittävää, mutta taidot rakentaa kilpailukykyistä liiketoimintaa ovat selvästi puutteelliset. Kehittämisen kohteiksi ovat paljastuneet (a) taidot muuntaa omaa osaamista asiakaslähtöisiksi tuote- ja palvelukokonaisuuksiksi, (b) taidot etsiä liiketoimintamahdollisuuksia ja liikeideoita liiketoiminnan kasvulle tai kokonaan uudelle yritystoiminnalle, (c) taidot rakentaa strategisia liiketoimintakonsepteja perustuen yrityksen osaamiselle ja asiakkaiden tarpeille, (d) taidot synnyttää ja hallita kasvua sekä (e) taidot synnyttää ja johtaa sellaisia ihmisten ja yritysten välisiä verkostoja, joiden avulla ja joiden kanssa yritykset pääsevät tavoitteisiinsa.

Yrittäjyysohjelman tavoitteisiin ja edellä tilanneanalyysin pohjalta paljastuneisiin haasteisiin vastataan seuraavilla toimenpidekokonaisuuksilla: (1) yrittäjävalmiuksien ja -taitojen tukeminen ja kehittäminen, (2) yritysten perustaminen ja uuden liiketoiminnan luominen ja (3) olemassa olevien yritysten kehittäminen vastaamaan globalisaation tuomiin haasteisiin. Näitä toimenpidekokonaisuuksia tukevana poikkileikkaavina teemoina toteutetaan Yrittäjyysfoorumi- sekä Pohjois-Suomen InnoMaraton -hankkeet.

Yrittäjyysvalmiuksien ja -taitojen tukemisen ja kehittämisen osakokonaisuudessa opiskelijat viedään todelliseen yritys ympäristöön havainnoimaan yrittäjien ja yritysten toimintaa, opiskelijoille annetaan tutkimukseen perustuvaa tietämystä liiketoiminnan ja yrittäjyyden keskeisistä osa-alueista ja toteutetaan projekteja, joissa opiskelijat saavat itse toteuttaa yrittäjämäisyyttään. Keskeisiä tukemisen muotoja ovat LivingLab – tyyppiset yrittäjyyskasvatusalusta ja yrittäjyyden korkeakoulutuksen oppimisympäristö sekä yrittäjyyden jatkokoulutusohjelma ja tutkimus yrittäjävalmiuksien kehittymisestä.

Lähtökohta **yrityksen perustamisen ja uuden liiketoiminnan luomisen** osakokonaisuudessa on aloittelevien/potentiaalisten yrittäjien aktiivinen tunnistaminen ja heidän tietojensa ja taitojensa kehittäminen jatkuvasti etsimään ja hahmottelemaan uusia liiketoimintamahdollisuuksia ja hyödyntämään näistä parhaita nopeasti ja itsevarmasti. Tämän osakokonaisuuden keskeisiä tekemisen muotoja ovat esihautomo- ja hautomotoiminta, kuluttajalähtöinen innovointiympäristö ja yrittäjyysstudio sekä tutkimus uuden liiketoiminnan syntymisestä.

Kolmannen osakokonaisuuden tavoitteena on valmentaa ja tutkia **olemassa olevien yritysten kasvua ja kehitystä kohden kansainvälisiä markkinoita**. Tämän osakokonaisuuden keskeisiä tekemisen muotoja ovat kansainvälisen liiketoiminnan kasvuväl-

mennus/-koulutus, yritysten kehittämisen klinikkatoiminta, asiakasinnovointiympäristö sekä tutkimus yritysten kasvusta, muuntumisesta ja kansainvälistymisestä.

Korkeakoulujen omia yrittäjyyttä ja yrityslähtöisiä toimintatapoja kehitetään ja edistetään laajalla ylimatekunnallisella **Yrittäjyysfoorumi** –hankkeella, jossa Pohjois-Suomea edustavat kauppakamarit yhdessä elinkeinoelämän kanssa ovat aktiivisesti edistämässä korkeakoulujen omaa yrittäjyyttä. Hankkeessa arvioidaan, levitetään ja palkitaan hyviä käytänteitä. Hankkeen tavoitteena on myös kansallinen ja kansainvälinen verkottuminen. Hankkeen valmistelevana koordinoijana on Oulun kauppakamari.

Pohjois-Suomen InnoMaraton -hankkeessa eri alojen ja eri kansallisuuksien opiskelijoista kootut moniosaajatiimit ideoivat tuotteita ja palveluja alueen yrityksille. InnoMaraton kehitetään Pohjois-Suomen korkeakoulujen yhteiseksi konseptiksi. Hanke on vastauksena vuonna 2006 ilmestyneen alueellisen yritys- ja innovaatiotoiminnan selvitysmiehen raporttiin ”*Vaurastuminen kansallisena velvollisuutena*”, jossa kaikki Suomen ammattikorkeakoulut ja yliopistot haastettiin mukaan InnoMaratoniin. Hankkeen koordinaatiovastuu on Kemi-Tornion ammattikorkeakoululla.

4.5. Pohjois-Suomen matkailun tutkimus- ja kehittämisverkosto

Osana Pohjois-Suomen korkeakoulustrategian toteutusta organisoidaan Pohjois-Suomen yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen yhteinen matkailun tutkimus- ja kehittämisverkosto, jonka **tavoitteena** on vahvistaa matkailusektorin osaamista, kilpailukykyä ja siten alueen hyvinvointia tutkimuksen ja kehitystoiminnan avulla. Verkoston T&K -toiminta tukee ja toteuttaa matkailun osalta Osaava Pohjois-Suomi -strategian keskeisiä tavoitteita ja on kytköksissä matkailun ja elämysteollisuuden osaamiskeskustoimintaan. Verkoston toteuttaman työohjelman avulla kehitetään matkailusektorilla toimivien korkeakoulujen tutkimusta ja koulutusta entistäkin laadukkaammaksi ja paremmin pohjoisen Suomen tarpeita vastaavaksi sekä yhdistetään näiden korkeakoulujen osaamista ja resursseja yhteisiin elinkeinoelämää palveleviin tutkimus- ja kehityskokonaisuuksiin. Tavoitteena on vahvistaa Pohjois-Suomen matkailuyritysten kilpailukykyä tukemalla niiden tuotekehitystä ja liiketoimintaosaamista.

Pohjois-Suomen matkailututkimusta tekevien yliopistojen (Lapin yliopisto ja Oulun yliopisto) ja ammattikorkeakoulujen (Kajaanin ammattikorkeakoulu ja Rovaniemen ammattikorkeakoulu) edustajat ovat yhteistyössä laatineet matkailun tutkimus- ja kehittämisverkoston työohjelman vuosille 2007 - 2011. Ohjelman avulla vahvistetaan luotuja yhteistyö- ja vuorovaikutuskanavia korkeakoulujen, yritysten, julkisen sektorin ja muiden matkailutoimijoiden välillä, kehitetään matkailualan tutkimustiedon saatavuutta ja sovellettavuutta eri sidosryhmien tarpeisiin, sekä luodaan keinoja uuden osaamisen siirtoon matkailuyrityksille.

Verkoston yhteiseen ohjelmaan on valittu **neljä T&K -teemaa**, joita lähdetään yhteistyössä viemään eteenpäin. Teemat ovat:

1. Matkailualan ennakointi
2. Matkailun tuotekehityksen mallintaminen
3. Matkailun rooli aluekehityksessä ja
4. Matkailu työnä.

Valitut T&K -teemat ovat nousseet matkailuyritysten kehitystarpeista ja ne kytkeytyvät myös matkailun ja elämystuotannon osaamiskeskustoiminnan painopisteisiin. Teemat muodostavat toisiaan tukevan kokonaisuuden; matkailualan ennakointitutkimus antaa tietoa matkailun kehittäjätahojen ja yritysten strategisen päätöksenteon tueksi ja tuote-

kehitystoiminnan ohjaamiseksi, aluekehitysteemassa puolestaan arvioidaan matkailun kehittämistoiminnan vaikuttavuutta ja saadaan tietoa myös ennakointiin liittyen. Valittuihin T&K -teemoihin liittyy koko Pohjois-Suomen alueella samantyyppisiä haasteita ja siksi voimavarojen yhdistäminen on järkevää. Toimintamallina on, että kaikissa neljässä teemassa toteuttajat tekevät yhteistyötä, mutta teeman koordinointi on vastuutettu aina yhdelle korkeakoululle, jolla ko. teemaan liittyen on vahvaa asiantuntemusta.

”Matkailualan ennakointi” -teemassa tavoitteena on tuottaa toistettavissa olevilla menetelmillä soveltavaa tietoa Pohjois-Suomen matkailun tulevaisuudesta. Ennakointiin kehitetään laaja-alainen toimintamalli, jossa tarkastellaan muutoksia asiakkaiden käyttäytymisessä ja tarpeissa, yritysten toimintaympäristössä ja laajemmin trendeissä ja yhteiskunnassa. Tietoa hyödynnetään matkailun toimialan strategisessa kehittämisessä, matkailuyritysten proaktiivisessa kehittämisessä sekä matkailun opetuksessa ja tutkimuksessa. Teeman koordinoitavastuu on Kajaanin ammattikorkeakoululla, joka on suunnitellut teemaan liittyvää tutkimus- ja kehitystoimintaa yhteistyössä Lapin yliopiston ja Rovaniemen ammattikorkeakoulun kanssa. Matkailualan ennakoinnin T&K -teeman aikatauluksi on suunniteltu 1.1.2008 - 30.5.2011.

”Matkailun tuotekehityksen mallintaminen” -teemassa tavoitteena on kehittää Pohjois-Suomen matkailukohteiden yrityksille integroitu matkailun tuotekehitysmalli ja mallia tukeva ”itsearviointimittaristo” lähtötilanneanalyysia varten. Tuotekehitysosaamistaan syventämällä ja monipuolistamalla pohjoisen matkailukohteet ja niissä toimivat yritykset voivat parantaa kilpailukykyään kansainvälistyvillä markkinoilla. Tämän T&K -teeman koordinoitavastuu on Rovaniemen ammattikorkeakoululla, ja yhteistyökumppaneina ovat ainakin Lapin yliopisto, Kajaanin ammattikorkeakoulu ja Lapin elämysteollisuuden osaamiskeskus LEO. Teemaan liittyvää tutkimus- ja kehitystoimintaa on suunniteltu toteutettavaksi kahdessa vaiheessa: 1) mallin rakentaminen 1.1.2008 - 30.5.2009 ja 2) matkailukohteiden kehittämishankkeet ja toimintatutkimus mallin toivuudesta 1.3.2009 - 30.5.2011.

”Matkailun rooli aluekehityksessä” -teeman tavoitteena on tutkia ja arvioida nykyistä valtakunnallisen ja maakunnallisen hyväksynnän saanutta matkailukeskusvetoista kehittämispoliittikkaa a) selvittämällä matkailukeskusten yritysrakenteissa tapahtuneita muutoksia ja ennakoimalla yritysten ketjuuntumisen, ulkomaalaisomistuksen ja näihin liittyvien strategisten allianssien vaikutuksia matkailukeskusten toimintaympäristöön ja aluekehitykselliseen asemaan paikallistasolla, sekä b) selvittämällä matkailukeskusten monipuolisia rooleja aluekehityksessä paikallistasolla ennakoiden keskusten merkitystä tulevaisuudessa monipuolisten toimintojen keskittyminä perifeeristen alueiden elinvoimaisuuden näkökulmasta. Tutkimustuloksia voi jatkossa hyödyntää toiminnallisessa ja maankäytön suunnittelussa. Tämän teeman koordinoitavastuu on Oulun yliopistolla, jossa teemaan liittyvää T&K -toimintaa on kehitetty yhteistyössä Lapin yliopiston kanssa. Suunniteltu toteutusaikataulu on 1.1.2008 - 31.12.2010.

”Matkailu työnä” -teemassa tutkitaan matkailua konkreettisena toimintojen ja työtehtävien kokonaisuutena. Teemaan liittyen tehdään tutkimusta ja kehittämistyötä matkailuun liittyvistä työkäytännöistä, prosesseista, taidoista, tiedon muodoista ja sosiaalista järjestelyistä. Tutkimus- ja kehittämistyön tuloksena matkailuorganisaatioiden työprosessit ja käytänteet kehittyvät nykyistä laadukkaammaksi ja kilpailukykyisemmäksi. Kokonaisuuden koordinoitavastuu on Lapin yliopistolla, joka toteuttaa teemaan liittyvää tutkimus- ja kehittämistoimintaa yhteistyössä muiden Pohjois-Suomen korkeakoulujen kanssa. Toteutusaikataulu on 1.1.2008 - 31.12.2010.

Pohjois-Suomen matkailun tutkimus- ja kehittämisverkosto huomioi toiminnassaan Lapin yliopiston koordinoiman matkailun tutkimusohjelman (MTO) sekä suunnitteluvaiheessa olevan Lapin yliopiston ja Rovaniemen ammattikorkeakoulun yhteisen matkailun tutkimuskeskuksen.

5. Resursointi ja organisointi

Kehittämiskohteet resursoidaan Euroopan unionin ESR ja EAKR -ohjelmien rahoituksella, Tekes-ohjelmien rahoituksella, muulla kilpailtavalla rahoituksella sekä toteuttajien omin panostuksin. Seuraavassa (taulukko 1) on esityksen viitteellinen rahoituskehys. Laskelma sisältää rakennerahastojen EU- ja kansallisen osuuden. Laskelma käsittää toteutuksen kolme ensimmäistä vuotta. Rahoituskehys tarkistetaan pääsopimuksen tarkistamisen yhteydessä rakennerahastokauden loppujaksoa varten.

Taulukko 1. Viitteellinen rahoituskehys Osaava Pohjois-Suomi -ohjelmiasopimuksessa.

Kärkihankekokonaisuus	1. vuosi	2. vuosi	3. vuosi
PS:n korkeakoulujen vuorovaikutusverkosto	2.0	2.0	2.0
ICT-osaamisen soveltaminen palvelualoilla	2.5	2.5	2.5
Kansainvälistyvä Pohjois-Suomi	1.5	1.5	1.5
Pohjoinen yrittäjyys ja liiketoiminta	2.0	2.0	2.0
PS:n matkailun tutkimus- ja kehittämisverkosto	1.0	1.0	1.0
Yhteensä	9.0	9.0	9.0

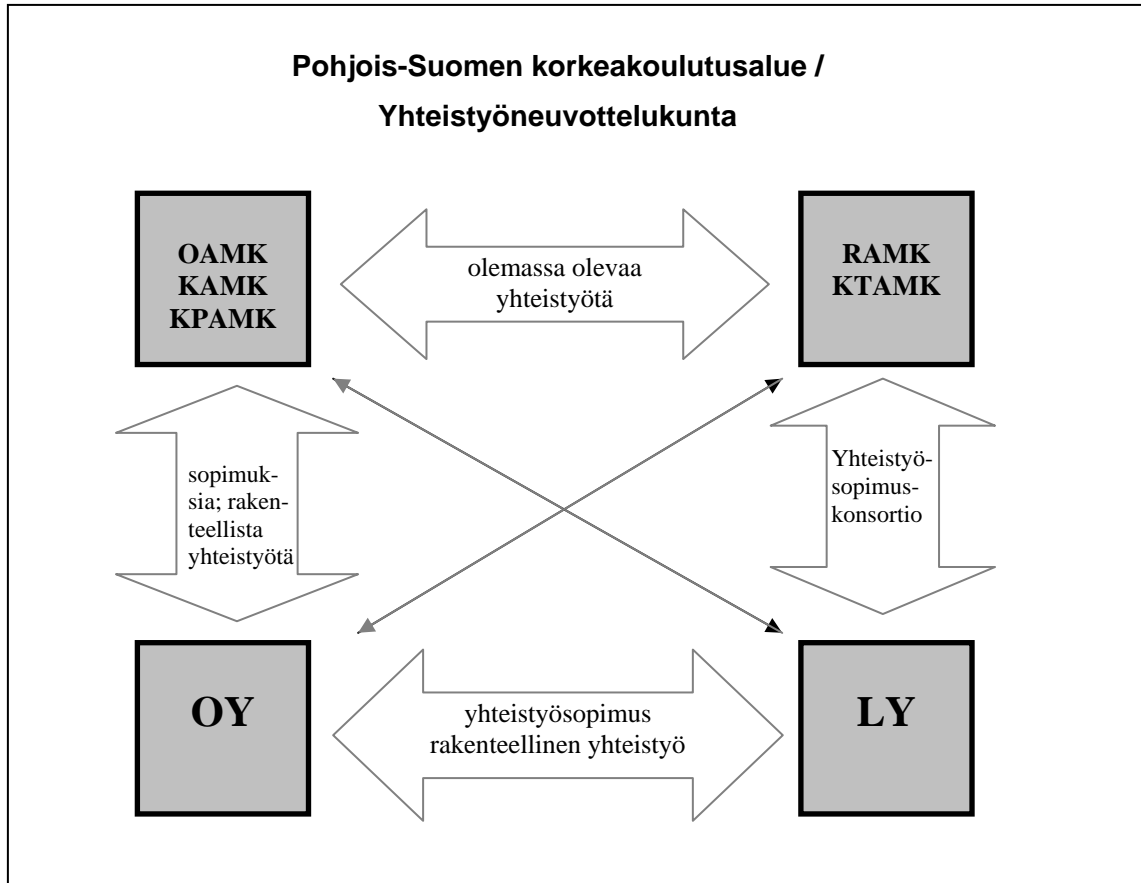
Osaava Pohjois-Suomi strategian kärkihankekokonaisuudet toteutetaan laajoina yhteishankkeina organisoituna tarkoituksenmukaisella tavalla liittyen alueiden keskeisten kehittämisohjelmien toteutukseen. Erityisesti Pohjoisen korkeakoulujen vahvaa osaamista hyödynnetään vuosina 2007 - 2013 toteutettavien **aluekeskusohjelmien** kautta ja **osaamiskeskusohjelman** klustereissa.

Hankkeiden sisällöllisessä suuntaamisessa otetaan huomioon Osaava Pohjois-Suomi -strategian mukaisesti alueen tulevaisuusalojen, perustoimialojen sekä hyvinvoinnin ja kulttuurin kehittämistarpeet - esimerkiksi bioteknologia, ympäristöalan ja ympäristötekniikka, sisältötuotanto ja media, ohjelmistot ja ohjelmistoliiketoiminta, kemia, metalli ja teräs, metsäteollisuusala, bioenergia, puutuotteet, luonnonvara-ala, kulttuuri, hyvinvointipalvelut. Toteutus organisoidaan läheisessä yhteistyössä elinkeinoelämän, teknologiakeskusten ja alan verkostojen (mm. Multipolisverkosto) kanssa. Lisäksi yhteistyötä tehdään tapauskohtaisesti alueella toimivien valtion sektoritutkimuslaitosten yksiköiden ja toisen asteen ammatillisten oppilaitosten ja yritysten kanssa alueen elinkeinoelämää tukevien tutkimus- ja kehittämisympäristöjen aikaansaamisessa.

Ohjelmakokonaisuuden organisoinnista vastaa v. 2002 perustettu Pohjois-Suomen korkeakoulujen yhteistyöneuvottelukunta (http://www.oamk.fi/~iskinnun/osaava_ps/) apunaan korkeakoulujen suunnittelu- ja kehittämishenkilöstön muodostama sihteeristö (pääsihteerinä FT Ismo Kinnunen, OAMK); kuvio 1.

Osaamis pohjaltaan toisiaan täydentävät korkeakouluyksiköt toteuttavat yhteistyötä pohjoisen toimintaympäristönsä elinvoimaisuuden hyväksi. Verkostossa on yhteisiä kampuksia, tutkimusympäristöjä, innovaatio- ja kehitysyksiköitä sekä muita yhteisiä toimintoja ja toimintarakenteita.

Kuviossa 1 esitetään Pohjois-Suomen korkeakoulutusalueen yhteistyön pääasialliset rakenteet tämänhetkisen tilanteen mukaisesti. Perusrakenteeseen kuuluvat lisäksi oleellisina osina Kokkolan yliopistokeskus Chydenius ja Kajaanin yliopistokeskus yhteistyöyliopistoinen sekä pohjoisten korkeakoulujen sivutoimipisteet ja alueyksiköt.

Kuvio 1. Pohjois-Suomen korkeakoulutusalue ja sen keskeiset toimijat.

Taulukko 2. Kärkihankekokonaisuuksien koordinointi. Kunkin kokonaisuuden koordinoinnin tukena toimii korkeakoulujen edustajista koottu yhteistyöryhmä.

Kärkihanke	Vastuutaho	Yhteyshenkilö	Yhteystiedot
Pohjois-Suomen korkeakoulujen alueellinen yhteistyöverkosto	Lapin maakuntakorkeakoulu	Johtaja Ari Konu	ari.konu@ramk.fi 020 798 5405
ICT-osaamisen soveltaminen palvelualoilla	Oulun yliopisto	Professori Tapio Seppänen	tapio.seppanen@ee.oulu.fi 08 553 2897
Kansainvälistyvä Pohjois-Suomi	Kemi-Tornion ammattikorkeakoulu	Kehitysjohtaja Eero Pekkarinen	eero.pekkarinen@tokem.fi 0400 690966
Pohjoinen yrittäjyys ja liiketoimintaosaaminen	Oulun yliopisto	Professori Vesa Puhakka	vesa.puhakka@oulu.fi 040 833 3776
Pohjois-Suomen matkailun tutkimus- ja kehittämisverkosto	Kajaanin ammattikorkeakoulu	Yliopettaja Virpi Kaikkonen	virpi.kaikkonen@kajak.fi 044 710 1360